

Skånebönan

Skånebönan är ett samverkansinitiativ som samlar olika aktörer i värdekedjan. Arbetet finansieras fram till 31 december 2024 av EU, genom projektet Skånska bönor.

Delmål

1. **Säkra beställningen av proteingrödor**
2. **Fler berednings- och förädlingsanläggningar**
3. **Tillgängliggöra aktuell kunskap**
4. **Nationell angelägenhet**

Större skördar och vidareförädling i Skåne

Gröna proteiner från Skåne

Ökad odling av baljväxter såsom gula och gröna ärter, gråärter, åkerbönor, linser och lupiner i Sverige är bra av flera anledningar. Först och främst är det bra för den svenska livsmedelsförsörjningen eftersom dagens brist på svenska råvaror gör oss beroende av import. Baljväxter är en utmärkt kriskost eftersom de är lätta att torka och lagra.

Baljväxter är kvävefixerande grödor som förbättrar jordens kvalitet och minskar gödselbehovet på åkrarna. Detta innebär att en ökad andel baljväxter leder till minskat beroende av importerat handelsgödsel.

För att kunna sätta en svensk flagga på fler växtbaserade livsmedel krävs att det blir mer lönsamt att odla och att det byggs fler förädlingsanläggningar både på gårdsnivån (rensa, torka, skala) och i industriell skala (framställning av konserver, frysprodukter och ingredienser till helfabrikat inklusive köttsubstitut).

Skåne har förutsättningarna att bli en ledande region i Sverige när det gäller protein från baljväxter och bana väg för ökad odling och förädling i hela Sverige.

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Förverkliga affärsmöjligheterna

Danmark sedan 2010 : Tiodubbling i försäljning av växtbaserade köttalternativ, fyrdubbling av växtbaserade drycker och fördubbling av baljväxter. (1)

4-11 % förväntad årlig tillväxt för marknaden för proteinrika växtbaserade livsmedel i DK och näraliggande länder till 2030. (1)

1-3 % av den globala marknaden motsvarar ett marknadsvärde på mellan 4,5 och 13,5 miljarder DKK och 27 000 jobb. (2)

(1) Marknadsprognosen från Köpenhamns universitet & Regeringens handlingsplan för växtbaserade livsmedel

(2) AgriFoodTure & Regeringens handlingsplan för växtbaserade livsmedel

Minska hälsoriskerna

Matvanor näst största orsaken för ohälsa.

Mer baljväxter i maten = minskade hälsorisker = minskade kostnader för hälso- och sjukvård

De nya kommande svenska näringsrekommendationer lyfter baljväxter i eget råd: "Ät ofta baljväxter, gärna varje dag"

**Lämna över en
levande planet till
våra barn**

**Minska klimatutsläppen
genom att ersätta
importerad soja med
svenskodlade och –
förädlade baljväxter**

Vad har hänt i omvärlden? Vad har vi lärt oss?

Råvarubasen
ODLING

Förädling & produktion
LIVSMEDELSINDUSTRIN

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla
MARKNAD

Livsmedelsberedskap för en ny tid

Skarpt läge: bryt importberoendet

- **Baljväxter utmärkt gröda ur resiliensperspektivet**
- **Sätt igång!**

*Betänkande av Utredningen om
en ny livsmedelsberedskap*

Stockholm 2024

Livsmedelsverkets generella kostråd för den vuxna befolkningen

Hanteringsrapport

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Livsmedelsverket
”Ät baljväxter ofta, gärna
varje dag.”

Råvarubasen
/ Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

En lönsam affär för odlaren

Råvarubasen
/ Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Livsmedels-
akademien

2%

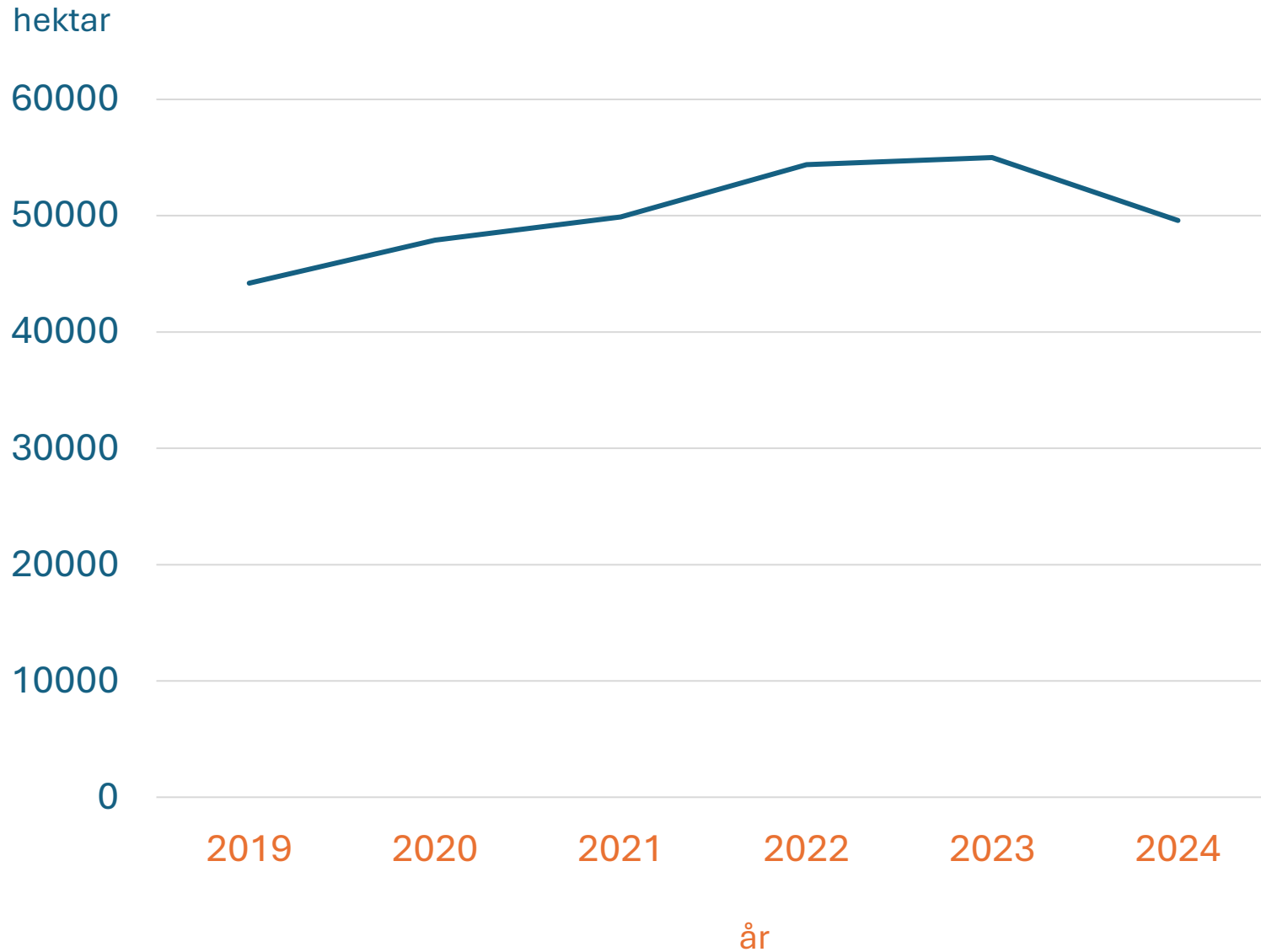
Andel odlingsmark som används till baljväxter "knappt 2%", [Jordbruksverket 2022](#)

Råvarubasen
/ Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Hektar baljväxter som odlas

Källa: Jordbruksverket

Djurfoder största användningsområde

- Djuren äter 90% av alla baljväxter, humankonsumtion en tiondel.
- Vi importerar över hälften av vårt behov av baljväxter.

**Hektar
baljväxter**

Värmlands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	1233
Konservärter	357
Bruna bönor	..

Örebro län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	1505
Konservärter	..
Bruna bönor	..

Västra Götalands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	10025
Konservärter	2127
Bruna bönor	..

Hallands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	1641
Konservärter	607
Bruna bönor	..

Skåne län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	4590
Konservärter	2879
Bruna bönor	..

Västmanlands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	4010
Konservärter	..
Bruna bönor	..

Stockholms län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	1978
Konservärter	..
Bruna bönor	..

Södermanlands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	2282
Konservärter	2
Bruna bönor	..

Östergötlands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	7081
Konservärter	..
Bruna bönor	..

Gotlands län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	3193
Konservärter	7
Bruna bönor	74

Blekinge län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	168
Konservärter	..
Bruna bönor	..

Uppsala län	2023
Ärter, åkerbönor m.m.	8087
Konservärter	..
Bruna bönor	..

Jönköping, Kronoberg, Kalmar 2023	
Jönköping	
Ärter, åkerbönor m.m.	168
Konservärter	..
Bruna bönor	..
Kronoberg	
Ärter, åkerbönor m.m.	42
Konservärter	..
Bruna bönor	..
Kalmar/Öland	
Ärter, åkerbönor m.m.	1268
Konservärter	63
Bruna bönor	306

Råvarubasen
/ Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

År 2024	Ärter, åkerbönor	Konservärter	Bruna bönor
Riket	42 506 hektar	6 103 hektar	531 hektar
Skåne län	3 430	3 614	-

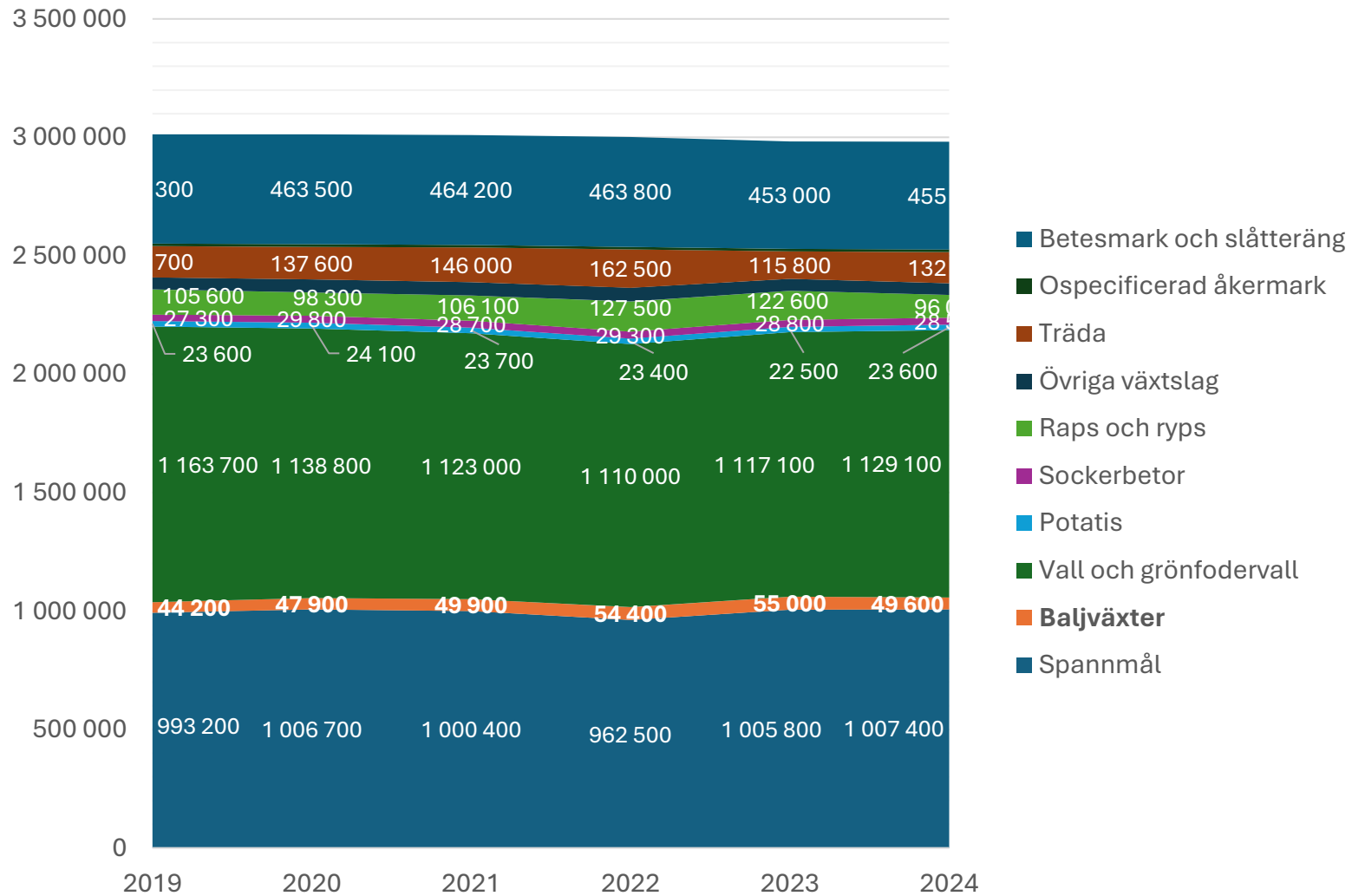
Källa: [Jordbruksverket](#)

Råvarubasen
/ Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Jordbruksmarkens fördelning

Källa: Jordbruksverket

Hur mycket behöver odlings- arealen för baljväxter ökas?

Område:	Mer areal behövs för:	Behov av areal-ökning:
Livsmedel	Att ersätta import	8 000 ha
Livsmedel	Ökat efterfrågan av växtbaserat protein	8 000 – 12 000 ha
Djurfoder	Att ersätta importerad soja	140 000 ha

2023 odlades baljväxter på cirka 55 000 hektar

Östergötland har räknat på potentialen att odla baljväxter

Potentiell odlingsareal

Jordart	Lerhalt	Areal	Varav odlingsbar areal (pga lägre viltryck)	Areal per år om odling vart 8:e år
Lätta jordar	0 – 14 %	36 285 ha	12 384 ha	1 548 ha
Lättlera (LL)	15 – 24 %	65 936 ha	42 047 ha	5 256 ha
Mellanlera (ML)	25 – 40 %	84 622 ha	56 201 ha	7 025 ha
Styv lera (SL)	> 40 %	55 606 ha	41 190 ha	5 149 ha
SUMMA		242 449 ha	151 822 ha	18 978 ha

Källa: Vreta kluster projektet "Starkare värdekedja för växtbaserat protein"

Utnyttjad odlingspotential

Gröda	Medelskörd*	Odlad areal*	Totalskörd	Potentiell areal	Potentiell totalskörd	Utnyttjad potential**
Gula ärter	3 615 kg/ha	3 132 ha	11 322 ton	10 316 ha	37 292 ton	30%
Åkerböna	3 263 kg/ha	3 993 ha	13 029 ton	8 661 ha	28 261 ton	46%

* Medel 2012-2022, Jordbruksverket

** Totalskörd / Potentiell totalskörd

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

**Lantmännen proteinanläggning:
driftsätts 2027**

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Förädlad produkt/ingrediens	Kan produceras i Sverige idag?
Frysta ärter	Ja
Torkade bönor	Ja
Konserverade bönor (Metallförpackning)	Ja
Konserverade bönor (Tetraförpackning)	Nej
Ärtsoppa (Plastförpackning)	Ja
Baljväxtkoncentrat	Ja
Baljväxtisolat	Nej
Baljväxtfärs (På malda bönor)	Ja
Köttanaloger (Extrudering)	Nej
Fermenterade biffar mm	Ja

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

	Odling	Förädling av råvara	Produkttillverkning	Förpackning
Bärta burgare	✓	✓	✓	✓
Bönland svarta bönor	✓	✓	✓	✓
Färsodlarna vegofärs	✓	✓	✓	✓
GoGreen burlottibönor	✓	-	✗	✗
Scan Salssiccia	✓	✗	✓	✓

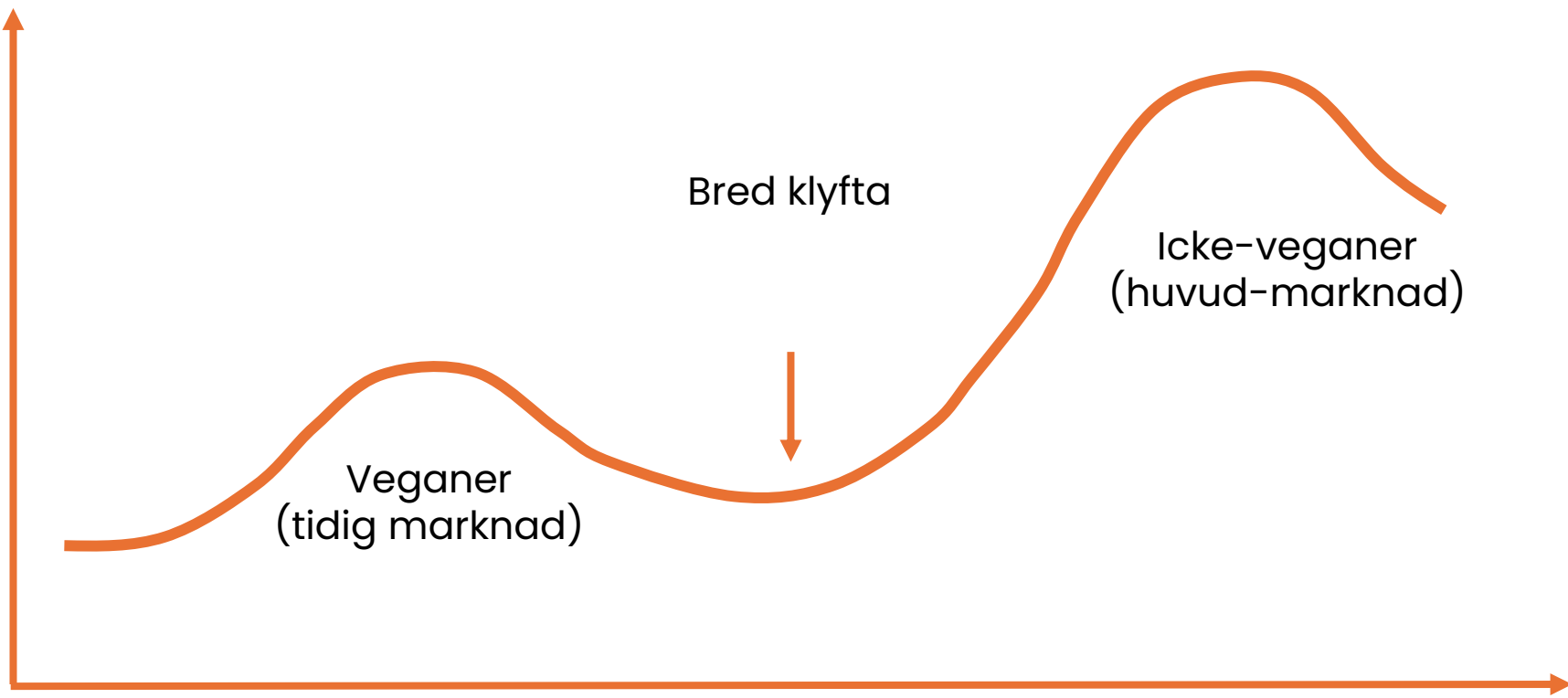
Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Konsument

Från växande marknad till
stagnering i försäljningen.

Källa: Griffith University

STARKARE VÄRDEKEDJA FÖR VEGETABILISKT PROTEIN

Trender i konsumtion

- Nästan alla svenskar äter vegetarisk mat vid något tillfälle och en majoritet gör det minst en gång i veckan.
- Starkast fäste har den vegetariska kosten hos unga och kvinnor.
- Samtidigt som andelen vegetarianer och veganer är stabil, äter flexitarianer vegetarisk i något mindre omfattning.
- Bland de nya trenderna på området finns hybridprodukter, som är på stark frammarsch.

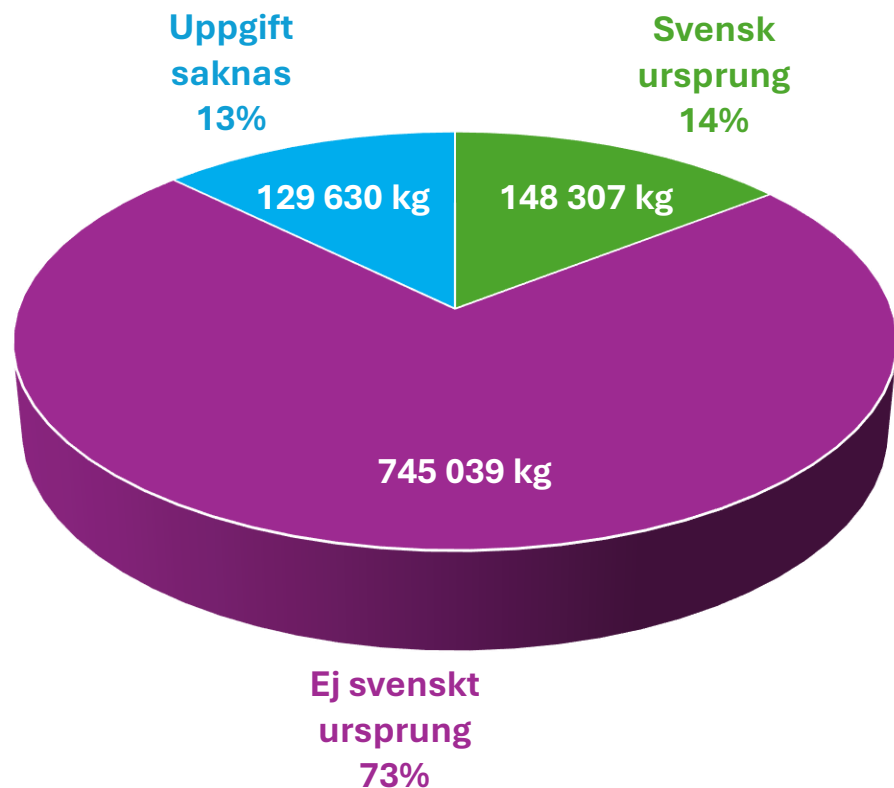
Axfoods Vegobarometer, 2024

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Kommunernas inköp av baljväxter

Ägg

Mjöl

Äggprodukter

Potatis

Baljväxter

	Svenskt	Ej svenskt	Uppgift saknas	Varuvärde (milj. kr)
Ägg	99%	0%	1%	73
Mjöl	92%	2%	6%	31
Äggprodukter	86%	14%	0%	17
Potatis	77%	9%	14%	220
Baljväxter	15%	74%	11%	30

Potential att öka svensk odling – andel svenskt i kommunernas inköp 2023

	Totalt (ton)	Andel svenskt (%)
Gröna ärtor	1023	94
Kikärtor	278	0
Vita bönor i tomatsås	170	0
Kidneybönor	156	2
Linser	145	10
Bönor blandade	117	1
Vita bönor	115	7
Gula ärtor	83	100
Sojabönor	48	0
Svarta bönor	34	4
Bruna bönor	30	96

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Livsmedels-
akademien

Södertälje kommun

- Nudging
- Diet for a Green planet
- Köper in baljväxter via Nordisk råvara (ekologiskt och svenskt)

<https://dietforagreenplanet.se/>

Råvarubase
n / Odling

Förädling &
produktion

Hälsosamma
växtbaserade
livsmedel till alla

Goda lokala livsmedelssamarbeten

En God Granne-metoden

Förslag och riktlinjer för att stödja kommuner i att successivt öka den andel livsmedel som köps in från lokala producenter

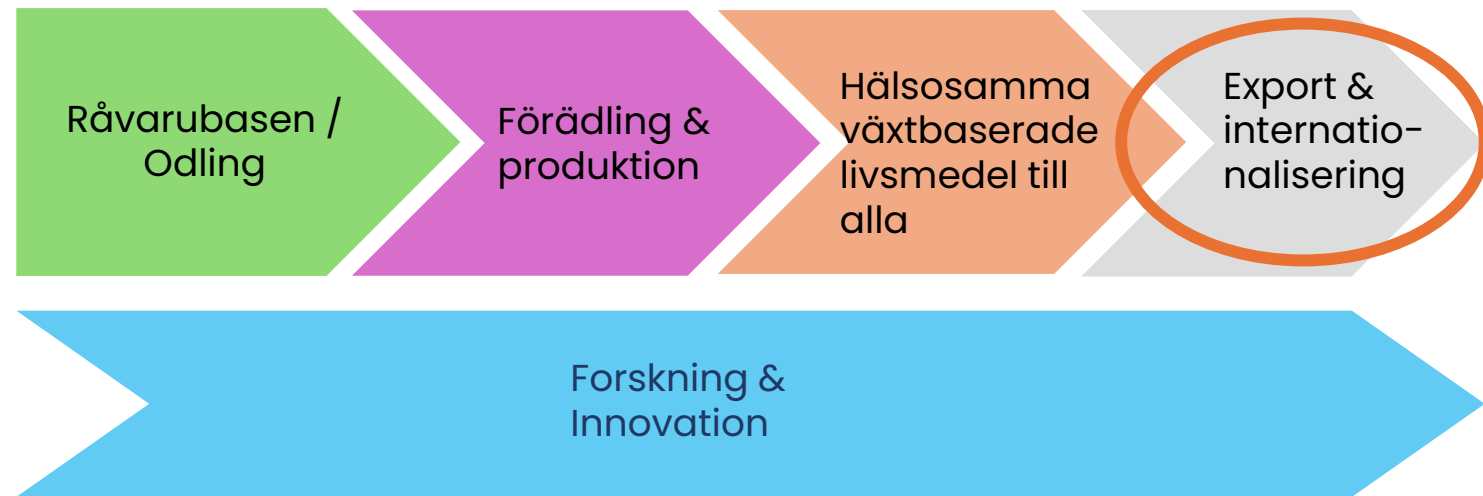
<https://www.hutskane.se/goda-lokala-livsmedelssamarbeten/>

GODA LOKALA EXEMPEL

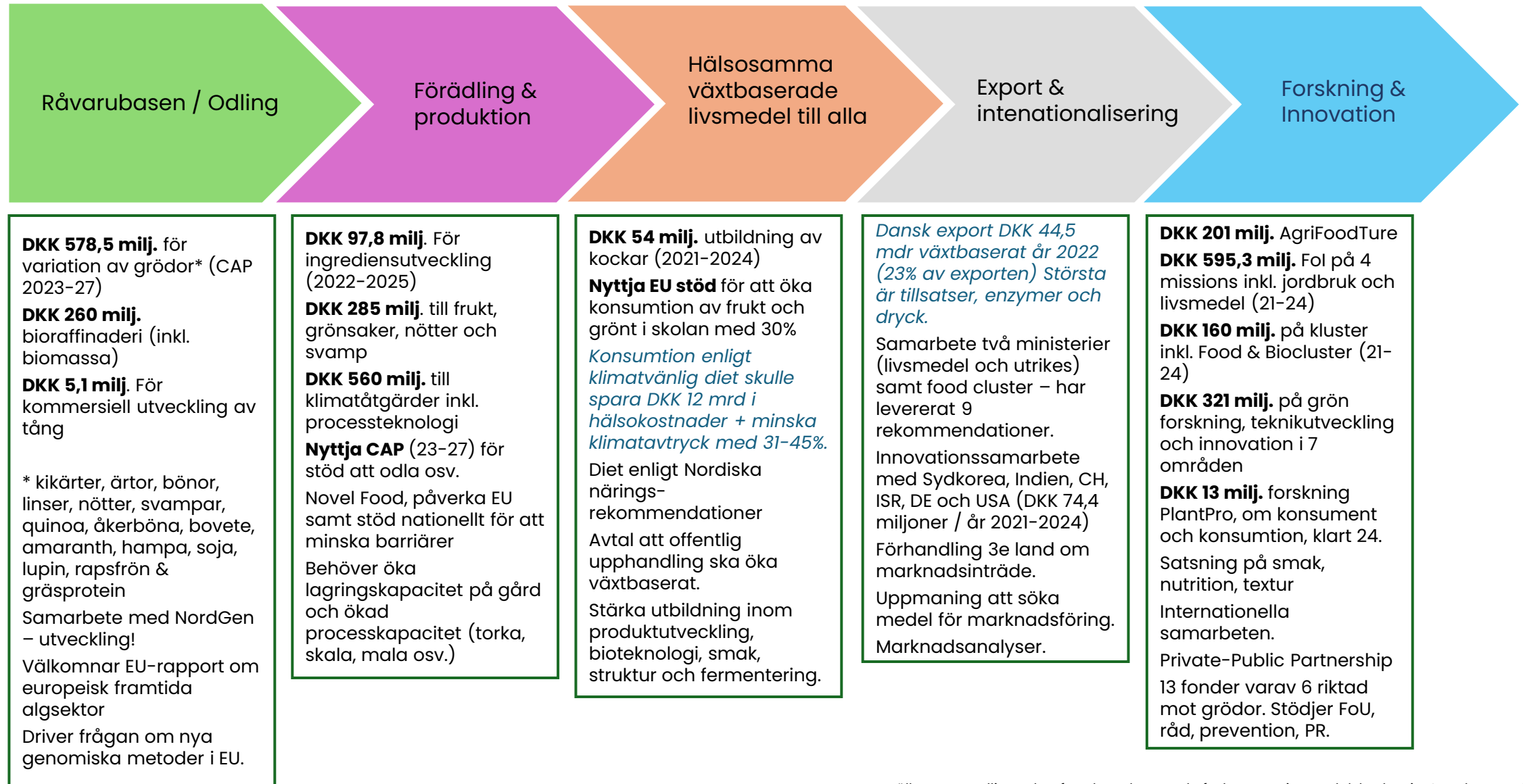
Livsmedelssamarbeten
mellan kommun och
producent

Strategi for grønne proteiner til dyr og mennesker

Dansk strategi december 2023

Danmarks satsning

Råvarubasen / Odling

Kontraktsodling och tillämpning av affärsmodeller för riskdelning.
Delningsekonomi avseende exempelvis maskinpark och förädling på gårdsnivå.
Synliggöra och utbilda om de ekonomiska fördelarna med att inkludera baljväxter i växtföljden.
Se till att alla odlare genomför rekommenderade lönsamma åtgärder såsom täckdikning och markkartering.
Producentföreningar som förhandlar med marknaden.

Förädling & produktion

Beredningsanläggningar som kan ta emot mindre volymer. T.ex. tork och lagring på gården både till djur (inkl. klöver och gräs) och humankonsumtion (kan vara ett delat bolag mellan flera gårdar).
Fler svenska industrier som bereder och förädlar råvaran.
Ingen Valley of death – Bättre stöd från inkubatorers sida för nyetableringar och växande livsmedelsbolag med växtproteinfokus.
Test- och demoanläggningar för uppskalning av produktion.

Hälsosamma växtbaserade livsmedel till alla

Underlätta lansering av svenskodlade och -förädlade produkter inom handeln.
Alternativa säljkanaler för mindre producenter (finns i viss utsträckning).
Offentlig upphandling/efterfrågan.
Kunskapshöjning för produktutvecklare och för storkök.
Konsumentinformation

Export & internationalisering

Satsning på svenska baljväxter (jämför med ScanOats).
Genomförandet av en svensk färdplan för växtproteiner
Lärdomar från andra länder.

Forskning & Innovation

Behövs växtförädling och testodling för att hitta de odlingssäkra sorterna för Sveriges olika geografier.

Öka lönsamheten genom att nyttja sidoflöden (mer projekt och forskning – identifiera behov och initiera samarbeten).

Kunder vill ha växtproteinprodukter som smakar gott och är hälsosamma – forskning på detta!